

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАГІСТРІВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ

Постановка проблеми. Європейська інтеграція України вимагає якісної підготовки висококваліфікованих фахівців у вищих навчальних закладах, що є необхідною умовою збільшення соціально-економічного потенціалу держави. У контексті сучасної освітньої парадигми та соціальної ситуації, що склалась, підготовка викладачів нового типу стає найважливішою умовою відродження всієї вітчизняної освіти, її інтеграції в європейське співтовариство. По-новому розглядається проблема підготовки педагогічних кадрів для вищих навчальних закладів, що вимагає наукового переосмислення системи цінностей, формування професійно значущих якостей, актуалізує пошук оптимальних форм цього процесу в період навчання у вищому навчальному закладі.

Як зазначив президент Національної академії педагогічних наук України В. Кремень, «для суспільств, що бажають бути конкурентоспроможними, зорієнтованими на майбутнє, освіта поряд із наукою стають найбільш пріоритетними сферами життєдіяльності. Тому що в умовах глобалізації зростає конкурентність країн як в економічній, так і в інших сферах, і місце кожної країни в цій конкуренції визначатиметься наукою як сферою, що продукує нові знання, і освітою, що олюднює знання, робить їх діяльними. Саме стан науки, освіти і пов'язаних з ними технологій визначить, у якій з трьох груп країн перебуватиме Україна: серед тих, що продукують нові технології; серед тих, що можуть використовувати нові технології; чи буде на узбіччі людського прогресу, тобто поза сучасними технологіями» [1].

За таких умов проблема професійної підготовки магістрів технологічної освіти набуває особливої актуальності, оскільки має спрямовуватися на формування особистості викладача, що володіє професійно-педагогічною компетентністю, здатного в умовах зростаючої ролі техніки і технологій до плідної освітньої діяльності.

Аналіз наукових, аналітико-інформаційних джерел, нормативно-законодавчої бази, педагогічного досвіду професійної підготовки викладачів методики навчання технологій та викладання загальнотехнічних дисциплін показує, що упродовж останніх років у вітчизняній педагогічній думці активізувалися дослідження з окремих аспектів підготовки магістрів у вищих навчальних закладах, зокрема: генезис магістерської підготовки розкривається у працях О. Глузмана, В. Лугового, О. Микитюка, О. Романовського, В. Яблонського; психолого-педагогічні основи навчального процесу вищої школи увага приділена в роботах С. Архангельського, Ю. Завалевського, Н. Кузьміної, К. Левківського, А. Меньєвої, В. Петренко; питання професійної майстерності і власне професійної компетентності викладачів вищих навчальних закладів розкриваються в працях В. Андрущенко, В. Бондаря, О. Дубасенюк, І. Зязюна, В. Кременя, С. Сисоєвої тощо.

Водночас, системне вивчення проблеми професійної підготовки магістрів технологічної освіти не стало предметом окремого наукового пошуку, практика підготовки магістрів свідчить про необхідність комплексного дослідження проблеми фахової підготовки магістрів технологічної освіти у педагогічних навчальних закладах України, що й зумовило вибір проблеми і визначило **мету статті** — проаналізувати сучасний стан організації професійної підготовки магістрів технологічної освіти у вищих педагогічних навчальних закладах.

Виклад основного матеріалу. Національна доктрина розвитку освіти передбачає вивчення, узагальнення та впровадження оптимального світового досвіду підготовки

педагогічних кадрів, що сприятиме інтеграції нашої держави в загальноєвропейський освітній простір згідно з вимогами Болонської декларації.

Підготовка магістрів з галузі знань «Педагогічна освіта» набуває особливого значення, оскільки вона має бути покликана на формування особистості, яка володіє не тільки системою спеціальних знань та професійних дій, а й вирізняється сформованістю професійно важливих компетентностей, відповідним рівнем кваліфікації з урахуванням світових і європейських стандартів якості при збереженні національних здобутків і пріоритетів, а також здатної до плідної викладацької діяльності в сучасних умовах.

Магістр — освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти, який здобувається на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавр і передбачає оволодіння особою відповідною освітньо-професійною програмою та набуття компетенцій для виконання завдань та обов'язків (робіт) інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності, що передбачені для первинних посад у певному виді економічної діяльності [2].

Перехід вищої педагогічної школи до ступеневої безперервної системи освіти передбачає оновлення змісту базової педагогічної освіти — бакалаврів напряму підготовки 6.010103 «Технологічна освіта», що на даному етапі активно здійснюється робочою групою. На даний час нею уніфіковано державний стандарт з підготовки вчителя технології за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр»: погоджено типовий навчальний план, освітньо-професійну програму та освітньо-кваліфікаційну характеристику. Натомість, робота щодо розробки змісту, форм і методів професійної підготовки магістрів зі спеціальності 8.01010301 «Технологічна освіта» системно не ведеться.

Звернення до процесів реформування професійно-педагогічної освіти, розвитку теорії і практики підготовки магістрів, аналіз наукових джерел і педагогічної практики фахової підготовки магістрів технологічної освіти дозволяє зробити висновок про існування низки невирішених питань, а саме відсутність:

- науково обґрунтованої Концепції підготовки магістрів технологічної освіти в Україні;
- нормативно-правової бази підготовки магістрів технологічної освіти: освітньо-професійної програми та освітньо-кваліфікаційної характеристики, типового навчального плану тощо;
- впровадження системи «компетентнісних» технологій і теоретико-методологічного підґрунтя, сутності самого феномену професійної компетентності викладача методики навчання технологій, загальнотехнічних дисциплін вищого педагогічного навчального закладу, системи його формування як фахівця тощо.

Ускладнення та проблеми, що виникають у підготовці майбутніх викладачів зі спеціальності «Технологічна освіта» пов'язані з динамічним розвитком сучасного ринку праці, який миттєво реагує на політичні і соціально-економічні зміни у світі і вносить істотні зміни в структуру попиту на фахівців вищої школи. Постійно змінюється і підвищується рівень вимог до професійних якостей випускників, найвище оцінюються їх практичні навички. Тому забезпечення високої конкурентоспроможності і затребуваності випускників на сучасному ринку праці пов'язане не лише з високою якістю їх фундаментальної загальнопрофесійної підготовки, а й кваліфікаційно-професійними компетенціями.

Особливо слід зазначити, що найбільш гостра і надзвичайно серйозна проблема, з якою зіткнулися вітчизняні вищі навчальні заклади, є визначення основних підходів до формування змісту підготовки магістрів у стандартах другого покоління, що розробляються у рамках Болонської ідеології. З урахуванням нових положень у проекті Закону «Про вищу освіту», може бути прийняте рішення про отримання ступеня бакалавра в галузі «Педагогічна освіта» за 3 або 4 роки. Нормативний термін навчання за

освітньо-професійною програмою магістра на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра становитиме півтора-два роки [2].

Освітньо-кваліфікаційний рівень магістра медичного, фармацевтичного, ветеринарно-медичного, мистецького, педагогічного, юридичного, військового спрямувань може здобуватися на основі повної загальної середньої освіти або на основі освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста. Нормативний термін навчання за освітньо-професійною програмою магістра на основі повної загальної середньої освіти становитиме п'ять-шість років.

Підготовка магістрів на основі освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста здійснюватиметься відповідно до порядку, що визначатиметься спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у галузі освіти і науки [2].

Аналіз вітчизняної практики засвідчує, що більшість вищих педагогічних закладів уже активно здійснює підготовку магістрів технологічної освіти. Проте, при цьому існує низка суперечностей та невирішених питань, які негативно позначаються на результативності навчально-виховного процесу і гальмують забезпечення якісної професійної підготовки таких фахівців, а саме: суперечності між: традиційними формами професійної підготовки магістрів технологічної освіти і сучасним підходом до розуміння технологічної культури; постійним зростанням вимог суспільства до рівня професійної компетентності магістрів технологічної освіти і реальним рівнем їх професійної підготовки; формально задекларованим інтенсивним розвитком підготовки магістрів і реалізованими в педагогічній практиці екстенсивними підходами, що виявляються у відсутності дієвої системи критеріїв і показників якості їх професійної підготовки; реальним станом і очікуваним рівнем науково-методичного забезпечення процесу професійної підготовки майбутніх викладачів в галузі технологічної освіти.

Подолання цих суперечностей вимагає обґрунтування кваліфікації, змісту його підготовки, теоретичних і методичних засад професійної підготовки магістрів зі спеціальності 8.01010301 «Технологічна освіта» у вищих педагогічних навчальних закладах.

Щодо першого завдання, то необхідно розвести кваліфікації молодшого спеціаліста, бакалавра та магістра. Враховуючи стандарт освітньої галузі «Технологія» та перехід на нову структуру професійної підготовки (відсутність освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст») кваліфікації можуть бути:

- *освітньо-кваліфікаційний рівень «молодший спеціаліст»* — учитель технологій (трудового навчання) і креслення в основній школі;
- *освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр»* — учитель технологій (трудового навчання та інформатики) і креслення в основній школі;
- *освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр»* — учитель технологій та профільного навчання (із зазначенням профілю) у старшій школі, науковець-викладач у галузі теорії та методики навчання технологій або теорії та методики навчання (технічних дисциплін).

Така думка не виключає й інших варіантів кваліфікацій, які мають бути обґрунтовані з точки зору наступності, системності, термінів підготовки та врахування сучасного змісту освітньої галузі «Технологія».

З огляду на нормативні документи та зважаючи на пропозиції провідних фахівців Міністерства освіти і науки України та вчених у галузі підготовки магістрів у вищих педагогічних навчальних закладах можна стверджувати, що освітні програми підготовки магістрів можуть бути поділені на:

- дослідницькі, що передбачають поглиблення досліджень в одній з наукових галузей;

Підготовка магістрів за дослідницькою програмою має проходити виключно на кафедрах, які мають право на підготовку аспірантів, навчатися мають право вступники, які досягли суттєвих успіхів у науково-дослідній роботі на попередньому освітньо-

кваліфікаційному рівні. Підготовка магістрів-дослідників передбачає можливість продовження дослідницької діяльності за обраною спеціальністю в аспірантурі тощо.

– професійні, що передбачають розвиток професійних та формування управлінських компетенцій у певній галузі професійної діяльності.

На професійну програму приймаються особи, які навчались та мають намір продовжувати навчання у межах обраного напрямку підготовки для більш глибокого засвоєння професійних компетентностей. Цю програму реалізують з метою забезпечення виробничої наукоємної сфери висококваліфікованими фахівцями, які володіють інноваційними знаннями та вміннями і здатні втілити їх у навчально-педагогічній діяльності.

Якщо виходити з позиції, що програму підготовки магістра зі спеціальності 8.01010301 «Технологічна освіта» розглядати як дослідницьку та професійну, то на наш погляд їх можна розмежувати наступним чином:

– дослідницька програма передбачає підготовку магістра технологічної освіти, у кваліфікації якого буде зазначено: науковець-викладач у галузі теорії та методики навчання технологій або теорії та методики навчання (технічних дисциплін) для науково-дослідних або науково-педагогічних установ;

– навчання за професійною програмою, що на наш погляд, має забезпечити підготовку вчителя технології, який викладатиме в старшій школі.

Другим важливим питанням постає розробка змісту професійної підготовки магістрів технологічної освіти, що має базуватися на засадах Конституції України (1996), Законів України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту» (2002), Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті» (2002), Державної національної програми «Освіта»(Україна XXI століття) (1993), а також на вимогах документів ЮНЕСКО, Міжнародної організації співробітництва й розвитку освіти, МОП (Рекомендація про статус учителів, 1966 р.; Доповідь міжнародної Комісії з освіти ЮНЕСКО для XXI століття, 1998 р.), які наголошують на необхідності фундаменталізації професійної підготовки педагога вищої школи, її неперервності, гуманістичної спрямованості, демократизації, всебічності та варіативності.

Формування професійної компетентності магістрів у сучасних умовах розвитку суспільства вимагає якісного науково-методичного забезпечення педагогічних працівників магістратури вищих педагогічних навчальних закладів.

Адже аналіз навчальних планів підготовки магістрів зі спеціальності 8.01010301 «Технологічна освіта» низки вищих навчальних закладів України, дають змогу констатувати відсутність системності та єдності у підготовці фахівця. Серед основних недоліків відзначимо:

– різноманітність навчальних предметів та їх невідповідність у навчальних планах;

– відсутність при підготовці магістра з кваліфікацією «викладач загальнотехнічних дисциплін і методики навчання технологій» [5] провідних дисциплін, що забезпечують методичну компетентність майбутнього викладача, а саме «Методика викладання загальнотехнічних дисциплін», «Наукові засади теорії і методики навчання технологій» тощо);

– досить спрощений варіант психолого-педагогічного компоненту у підготовці фахівців. Так, у кращому випадку до навчальних планів введені дисципліни «Вища освіта і Болонський процес», «Педагогіка вищої школи», «Психологія вищої школи». Але кількість годин, які відведено на їх вивчення (1,5-2 кредити), явно недостатня для повноцінної педагогічної підготовки;

– у навчальних планах відсутня практична підготовка або стажування педагогічного спрямування;

– окремі навчальні заклади запроваджують проведення державного іспиту з педагогіки вищої школи і методики викладання загальнотехнічних дисциплін та навчання технологій тощо.

Усе вищезазначене спонукає до наукового обґрунтування Концепції професійної підготовки магістрів технологічної освіти, основою якої мають стати сучасні освітні парадигми (антропологічна, гуманістична, гуманітарна, культурологічна), врахувавши

існуючі концепції (неперервної професійної освіти, особистісно орієнтованої освіти) та підходів (аксіологічний, акмеологічний, синергетичний, особистісно-діяльнісний, компетентнісний, системний). Водночас професійна підготовка магістрів технологічної освіти у вищих педагогічних навчальних закладах має розглядатися як науково обґрунтована система суб'єкт-суб'єктної взаємодії, в основу якої покладено принцип особистісно орієнтованого та діяльнісного підходів до підготовки майбутніх викладачів.

Відповідно до стандарту вищої освіти основними суб'єктами магістерської підготовки майбутніх викладачів технологічної освіти є: магістр (його потреби, мотиви, інтереси, переконання, ідеї та ідеали, мета його діяльності, висока фахова підготовка); викладач (його виховна, спрямовуюча, координуюча, контролююча, розвивальна діяльність).

На основі Концепції має бути розроблена модель майбутнього викладача зі спеціальності «Технологічна освіта», центральне місце в якій повинне знайти і зайняти віддзеркалення в галузевих стандартах вищої освіти нового покоління формування світогляду, патріотичних почуттів, духовно-моральних цінностей і громадянської позиції, розуміння принципу пріоритету національних, державних інтересів над груповими й особистими.

Професійна підготовка магістрів технологічної освіти має включати певну сукупність взаємопов'язаних засобів, методів і процесів, необхідних для створення організованого, цілеспрямованого педагогічного впливу на формування особистості із заданими якостями; забезпечувати виконання ціннісно-змістових, нормативних, технологічних і процесуально-результативних функцій педагогічної діяльності; сприяти досягненню поставлених цілей розвитку людини.

Науково-методичний комплекс забезпечення організації навчально-виховного процесу, спрямованого на формування професійної компетентності магістрів технологічної освіти, вимагає підготовки спеціальних навчальних посібників, методичних рекомендацій, дидактичного забезпечення, науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів, а також розроблення концепції та галузевого стандарту вищої освіти України за галуззю 0101 «Педагогічна освіта» спеціальністю 8.01010301 «Технологічна освіта».

Висновок. Таким чином, наразі існує ціла низка проблем у підготовці магістра зі спеціальності 8.01010301 «Технологічна освіта», вирішення яких полягає в розробці та обґрунтуванні єдиної Концепції організації підготовки магістрів технологічної освіти в Україні, нормативно-правової бази їх підготовки та побудови професійної моделі магістра технологічної освіти на засадах компетентнісного підходу.

Література:

1. Кремень В. Освіта в структурі цивілізаційних змін (З трибуни загальних зборів Національної академії педагогічних наук України) / В. Кремень // Вища освіта України. - 2011. - № 1. - С. 8-11.
2. Закон України «Про вищу освіту» - № 2984 ІІІ - від 17.01.2002 // Законодавчі акти України з питань освіти. - К. : Парламентське видавництво, 2004. - С.168-221.
3. Законодавчі акти України з питань освіти / Верховна Рада України. Комітет з питань науки і освіти: Офіц. вид. - К. : Парламентське видавництво, 2004. - 404 с.
4. Постанова Кабінету Міністрів №787 від 27 серпня 2010 року «Про перелік напрямів і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра» - [Електронний ресурс] - Режим доступу : www.mon.gov.ua/newstmp/2010/08_09/796.doc
5. Постанова Кабінету Міністрів № 1/9-736 від 06 грудня 2007 року «Про перелік напрямів (спеціальностей) та їх поєднання з додатковими спеціальностями і спеціалізаціями для підготовки педагогічних працівників за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста, магістра» - [Електронний ресурс] - Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/3200/.

У статті розглянуто сучасний стан, проблеми та напрями вдосконалення підготовки магістрів-викладачів загальнотехнічних дисциплін і методики навчання технологій у вищих педагогічних навчальних закладах.

Ключові слова: магістр, технологічна освіта, викладач загальнотехнічних дисциплін і методики навчання технологій, сучасний стан, проблеми підготовки.

В статті розглянуто сучасний стан, проблеми та напрями вдосконалення підготовки магістрів-викладачів загальнотехнічних дисциплін і методики навчання технологій у вищих педагогічних навчальних закладах.

Ключевые слова: магистр, технологическое образование, преподаватель общетехнических дисциплин и методики обучения технологий, современное состояние, проблемы подготовки.

In the article are considered the modern state, problems and directions of perfection of preparation of degrees-teachers of general technical disciplines and methodology of studies of technologies in higher pedagogical educational establishments.

Keywords: master's degree, technological education, teacher of methodology of teaching of general technical disciplines and methodology of studies of technologies, modern state, problems of preparation.